

med Alvaro Dionis, en portugisisk jøde, der blev hovedrig som alsidig købmand. Det var Dionis, som i forstaden Altona købte det jordstykke, som blev til begravelsesplads for jøderne i Altona, som siden 1611 hørte under den danske konge. Dionis tog navnet Henriques efter sin kone, og Hvidt forankrer nu slægtens ene arm grundigt i de nordiske lande og fører den frem til grundlæggelsen af det berømte bankierfirma i 1801 og videre.

I Danmark bliver disse de første danske jøder også de første, som måtte slå sig ned i København, og hvis liv blev reguleret i lovgivningen som medlemmer „af den portugisiske Nation“ i modsætning til de senere ankommende (i 1700-tallet) „af den tyske Nation“. Disse to grupper blev kaldt henholdsvis den *sefardiske* og den *ashkenaziske* efter de hebraiske ord for Spanien (Sefarad) og Tyskland (Ashkenaz). Den ashkenaziske gruppe udviklede sproget *jiddish* og blev i øvrigt den mest talrige. Den sefardiske gruppe blandede det 1400-tals spanske, de talte, med nogle få hebraiske ord, skrev det med hebraiske bogstaver og omtalte det som *ladino* eller *judezmo*. De talte ikke, som Hvidt skriver, jiddish. Tværtimod var de portugisiske jøder i 1700-tallets sidste del modstandere af at bruge den edsaflæggelse på jiddish, som var udviklet, da de ikke forstod jiddish. Detaljerne kan ses i Martin Schwarz Laustens storværk om kirkelige holdninger til jøderne i Danmark.

Gennem sin mors og mormors fortællinger rækker Hvidts „hukommelse“ tilbage til midt i 1800-tallet, og vi følger bankierfamilien gennem både hukommelsen og udvalgte kilder. Familien havde andre talenter end det med pengene, bl.a. musik, maleri og digtning. Hvidt undgår behændigt det problem, som mange familiehistoriebøger kommer til at lide under, at alle skal omtales for familieskabet, men det bliver de altså ikke interessante af. I Hvidts fortælling har han et godt øje for de talentfulde. Og han er en god fortæller.

Morten Thing

| HENRIK THRANE UNDER MEDVIRKEN AF BIRGITTE HOLTEN: *Kongen, Jægermesteren og Livskytten – Frederik den Syvendes arkæologiske mani*, Syddansk Universitetsforlag, Nationalmuseet, Odense 2015, 315 s., 300 kr.

Denne bog dokumenterer Frederik 7.s omfattende arkæologiske interesse og søger i tilgift at nuancere det portræt af kongen, som i den almindelige litteratur ofte nærmer sig det karikerede. Henrik Thra-

ne bygger sine studier på en lang række primærkilder, herunder en samling udgivne breve fra Nationalmuseets arkiv til og fra Frederik 7., jægermester Frederik Christoffer Langkilde og livskytte Christian Hermann Jørgensen. I et tillæg er gengivet kongens og Jørgensens egenhændige udgravningsberetninger med dertil hørende tegninger.

Thrane dokumenterer grundigt og kronologisk udviklingen af Frederik 7.s arkæologiske interesse og samleiver og fremhæver dernæst de to tjeneres særlige arkæologiske felt- og sekretærarbejde for kongen. Igennem Langkildes og Jørgensens perspektiver søger Thrane at anskueliggøre omfanget af kongens arkæologiske virksomhed såvel som dybden af hans indsigt. Det er en fremgangsmåde, der tilbyder nogle interessante indblik i 1800-tallets arkæologiske univers og samlerskultur samt kongehusets rolle i relation til det statslige museumsvesen.

Det overrasker, at kongens arkæologiske og samlingsmæssige virke faktisk var så omfangsrigt. I den mest aktive periode 1858-1863 indsamlede Frederik 7. op imod 16.000 oldsager og udførte flere udgravninger. Dengang var skellet mellem det offentlige museumsvesen og kongens private samlinger flydende, og kongen opbevarede og byttede mange af de fundne genstande i sine private samlinger. Til stor frustration for C.J. Thomsen på Oldnordisk Museum, som senere ulykkeligt måtte konstatere tabet af mange værdifulde oldsagsfund, da Frederiksborg Slot med hele kongens oldsagssamling gik op i flammer i 1859. Alligevel kunne museet i 1866 kvittere for modtagelsen af kongens oldsagssamling nummer to på ikke mindre end 5.691 genstande, som kongen ved hjælp af Jørgensen og Langkilde flittigt havde indsamlet efter branden.

Thrane diskuterer bl.a. spændingen mellem Oldnordisk Museum og Oldskriftselskabet, som kongen var præsident for, samt den særlige forbindelse mellem frimureriet og interessen for fortidens oldsager, der syntes at eksistere i 1800-tallet.¹⁷ Frederik 7. var selv stormester i frimurerlogen fra 1849 og tog sig f.eks. den frihed at låne en gammel krumstav fra Oldnordisk Museum i 1858 til brug for frimurerlogens ceremonier. Jørgensen og Langkilde var også frimurere, og Thrane beskriver, hvordan Jørgensen brugte det frimureriske netværk til at indsamle oldsager.

I forhold til tidligere værker formår Thrane at præsentere et samlet billede af Frederik 7.s arkæologiske interesse og hans betydning for arkæologiens udvikling i Danmark. Som allerede J.J.A. Worsaae be-

¹⁷ Se også Nils G. Bartholdy: „Oldsagskommissionen og frimureriet - en kulturel symbiose“, *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed Og Historie* 2007 (2010): 193–200; Victor Hermansen: „Oldsagskommissionen og frimurerne. Et bidrag til Nationalmuseets forhistorie“, *Meddelelser fra Den danske Frimurerorden*, no. 28 (1957).

mærkede, var kongens personlige engagement og interesse befordrende for arkæologien. Thrane kan vise, at Frederik 7. ofte var en lærd og rationel aktør som amatørarkæolog, til tider endda længere fremme i sine konklusioner end samtidens oldkyndige arkæologer, selvom kongen i sin skattejagende iver også begik en række fejl i både samtidens og især i eftertidens øjne. Thranes bog er dermed også et bidrag til forståelsen af Frederik 7.s person, hvori han viser en mere driftig og åndrig konge, end hvad det nuværende, folkelige eftermæle lader forstå.

Bogen er rigt illustreret. Desværre mangler den et register, og der er ikke altid styr på fodnoterne. På s. 48-52 og 159-160 mangler der eksempelvis noter på flere af citaterne, mens henvisningerne på s. 11-12 og 50 samt note 511, 514 og 515 er ufuldstændige eller utilstrækkelige.

Valdemar Hedelykke Grambye

| CLAUS FRIISBERG: *Dansk demokrati. Ide og praksis 1835 til ca. 1973*, Vestjysk Kulturforlag, Varde 2016, 383 s., 298 kr.

| CLAUS FRIISBERG: *Dansk demokrati og politik 1973 -2015 i en verden i hastig forandring*, Vestjysk Kulturforlag, Varde 2016, 384. s., 298 kr.

Forfatteren af dette imponerende tobindsværk er gymnasielærer i Varde (nu pensioneret). Han er ikke blot en flittig og vidende mand, men en helt utrolig flittig og vidende mand. Claus Friisberg har skrevet og udgivet en stribe bøger om dansk politisk historie. Hans spidskompetence er dansk forfatningshistorie i 1800-tallet. Det har blandt andet fundet udtryk i hans doktordisputats fra 2007 i to bind *Ingen over og ingen ved siden af Folketinget*, men inden da havde han skrevet bøger som *Den danske vej fra enevælde til demokrati* (1998/2005), *Demokratiets triumf. Den første junigrundlov* (1999), *Revolution over Danmark. Borgerskabets revolution marts 1848* (1999), *Orla Lehmann - Danmarks første moderne politiker*, *Orla Lehmann, de nationalliberale og Danmark 1810-49, en politisk biografi* (2000) og *Ideen om et frit Danmark. Den nationalliberale bevægelses ideologi og politik – især i enevældens sidste år* (2003). Man kan anfægte nogle af hans analyser og konklusioner – og det har denne anmelder gjort – men man kan ikke komme uden om, at han er en af dem, der er kommet dybest ned i kilderne om de nationalliberale, junigrundloven og overgangen til den styreform, som vi i dag tager for givet og kalder for et demokrati.

I disputatsen gik Friisberg ud over begivenhederne og personerne omkring 1848 og beskrev udviklingen i det danske demokrati frem til